

Ki a gnosztikus?

Szemponatok a gnosztikus szellemiség fogalmi meghatározásához

**Készítette:
Nemiel C Logismord**

Budakeszi, 2022

Az elmúlt esztendőknél során nem kevés tanulmányok keretein belül kíséreltem megközelíteni a gnosztikus szellemiség mibenlétének legfontosabb aspektuális távlatait (ezek közül olvasásra ajánlom: *Nemiel C Logismord: A Gnózis szakramentális természetéről*, 2021), jelenlegi írásművemben azonban ismét lépést kívánok tenni annak érdekében, hogy mintegy tömör és vázlatos, jól áttekinthető formában bocsássak Olvasóm rendelkezésére néhány újabb szempontot, amelyeknek nyomán a témakörre vonatkozó ismereteink további mélyítésére nyílhat lehetőség. Mintegy felütés gyanánt bátorkodom megfogalmazni azon, egyfajta tételmondat gyanánt is felfogható állítást, amely szerint a **Gnózis**, **Gnosis**, **gnosztikus** és **gnoszticizmus** kifejezések értelmezésének területén megdöbbentően kaotikus állapotok uralkodására figyelhetünk fel, amelyeknek talán legkiugróbb jellegzetessége, hogy az egyes szerzők meglehetősen szabadon, mondhatni mindenkor a saját, személyes aspirációiknak és céljaiknak alárendelvé használják fel és definiálják ezeket a fogalmakat. Megvallom, hogy ezen zavarnak táplálásában talán én sem voltam mindenkor vétlen, legalábbis a világos és egyértelmű definíciók megtételének területén nem kevés esetben éreztem adósnak magamat a munkáimat nyomon követők irányában.

Ezen tanulmány részemről tehát arra tenne kísérletet, hogy néhány újabb elemzési szempontot nyújtson azoknak számára, akik a „Ki a gnosztikus?” kérdésnek tekintetében további vizsgálódásokat kívánnának kieszközölni. Tanulmányomnak felütéseként kétségkívül szükségesnek látszik felhívni a figyelmet arra, hogy a magam részéről itt felvetett szempontok teljes mértékben és kizárólag a gondolatébresztés célját szolgálják, elvégre látván és

tapasztalván a területen uralkodó áldatlan állapotokat, szemernyi kétségem és illuzórikus meggyőződésem nem lehet azon axiómát illetően, hogy feltehetően nem én magam fogom meghatározni bárkinek számára is, hogy gnosztikusnak vallhatja-e magát, avagy sem, illetőleg a „No majd én megmondom, hogy mi a Gnózis” tudálékoskodó attitűdjét sem kívánom magamra öltetni. Meggyőződésem ugyanis, hogy a tisztánlátás képességének kifejlesztése érdekében a bevethető leghatékonyabb módszerek egyike vitám felül a tájékozódás, a megfelelően mély és szerteágazó kutakodások és tanulmányok folytatása, amelynek köszönhetően a személy talán szert tehet olyan minőségekkel rendelkező tudásra, minek birtokában már kevésbé vezethetik meg a jószándékú tévelygők, avagy az igazán veszélyesnek tekinthető spirituális köpönyegforgatók.

Tovább lépés gyanánt néhány definíció bevezetését javaslom, bármennyire is száraznak és tankönyveket idézőnek hathat mindez Olvasóm számára. A Gnózis /Gnosis/ kifejezés magyarázata során nem érhetjük be ugyanis annyival, hogy lefordítván a szót csupán annyit mondunk, hogy jelentése: Tudás. Kétségtelen, hogy a szóhoz hű fordítás valóban ezen kifejezésben található megfeleltethetőséget, azonban szellemi utat járó személyként ennél a síknál sokkalta mélyebbre szükséges hatolnunk. A Gnózis, mint terminus technikus ugyanis valóban tudást jelent, azonban egyáltalán nem csupán intellektuális, írott és hallgatható forrásokból elsajátítható, avagy a puszta ratio segítségével kiokoskodható fajtát, és nem is csupán azt a tudást, amelynek általánosságban úgymond tárgya van. A Gnózis kifejezés által meghatározható Tudás ugyanis végső soron éppen azt kívánja tárgyává tenni, ami paradox módon nem tehető tárgyává egyetlen megismerési folyamatnak sem. Úgy is mondhatnám, hogy a Gnózis a

Megtapasztalhatatlan megtapasztalására, a Megpillanthatatlan megpillantására, a Megismerhetetlen megismerésére, a Megélhetetlen megélésére tett törekvés, azaz voltaképpen, mondhatni leglényege szerint „*A lehetőségessé váló eleven valóság*” (N.C.L.) Lehetséges, mert valójában lehetetlen, eleven, mert mindenkor élő, és mégis túlonnan van mindennemű „élőségen”, és valóság, mert végső formájában ezen kívül nincsen más. A kortárs gnosztikus püspök, Tau Tauma szavai szerint „*A Gnózis az ember magasabb léteységének megismerése, a vele való kapcsolat kialakítása és elmélyítése, és ebből a forrásból közvetíteni az életet és a fejlődést a léleknek, mely törekvés az ellentétek feloldásában és egyesítésében, a coniunctio oppositorumban teljesedik be.*” Összességében tehát annyit volna érdemes kifejeznünk, hogy a Gnózisban megnyilvánuló, és általa nyerhető Tudás korántsem azon „kisbetűs” tudás, amelyet általánosságban a dolgok megismerése által nyerhetünk. A Gnózis a metafizikai Abszolútumra, a Tiszta Létre, mindeneknek Forrására vonatkozó és vonatkoztatható Tudás, tehát alapvetően az Isteni Dolgoknak tudománya. A Gnózis fokról fokra, a valódi aszkézis, létszemlélet (helyesebb volna inkább a létszemlélés kifejezés használata) és megvalósítási praxis gyakorlása által elnyerhető Tudás, amelynek elmélyülése voltaképpen a szellemi út egyes állomásainak útjelzőjeként lehet meghatározható. Akár azt is felvethetném, hogy a Gnózis egyes rétegeinek feltárulása egyfajta mágikus képesség (sziddhi) gyanánt is tekinthető, és annak jeleként értelmezhető (természetesen bizonyos, meglehetősen szűkre szabott határokon belül megmaradván), hogy a személy az általa választott szellemi ösvényen előrehaladást könyvelhet el.

Napjainkban spirituális mestereknek, tanítóknak,

bölcselőknak és „kócsoknak” egész sora érhető tetten, legtöbbjüknek esetében azonban a legmarkánsabban kimutatható sajátosság éppen az a fajta döbbenetes, elképesztő és botrányos nemtudás, amelynek birtokában ezek a személyek a világot szemlélik. Nem kevesen közülük – noha gyakorlatilag egész életüket a szellem dolgainak tanulmányozására szentelték – voltaképpen nem tudnak szinte semmit sem ezekről a fajta kérdésekről. Nem csupán arról van szó, hogy valamit rosszul tudnak, avagy nem a megfelelő módon tanítanak, hanem lényegét tekintve pontosan arról, amit a „nem tudnak szinte semmit sem” kifejezés szó szerinti értelmezésében jelent. Dr. László András gondolataival szólván ebben a fajta nemtudásban éppen azon aspektus számít a legtragikusabbnak és legveszélyesebbnek, hogy a legfontosabb dolgoknak tekintetében tudatlannak tekinthető ember igazándiból az életnek másfajta területein birtokolt tudásában sem számítható megbízhatónak. Kissé keményebben fogalmazván azt is kijelenthetjük, hogy mindazok, akik az életnek ezen legfontosabb kérdéskörének dolgában tudatlanok maradnak, azok – dacára olykor egészen briliáns intellektusuknak – igazándiból semmit sem tudnak, alapvetően semmiről sem. Aki az életnek és halálnak leglényegesebb dolgait illetően nem tud semmit, az a személy teljes mértékben tudatlan. Mindennemű tudás, ismeret, tapasztalat és bölcsesség ebből kell, hogy táplálkozzon. Az Isteni és Emberi Dolgoknak tudomása mindennemű tudomás alapja, ezek nélkül semmi nincsen... ember sem... Ember pedig pláne nem.

Mindazok, akik ezen Tudást keresik, óhajtják, vágyják, és ebben az irányban tesznek erőfeszítéseket, illetőleg azok, akik ennek a rétegzett és szintezett Tudásnak már valamilyen szinten ismeretére jutottak, bizonyos tekintetben akár valóban

gnosztikusnak lehetnének nevezhetőek, bár kétségkívül nem kevés fordul meg azon, hogy a definíció érvényességi körét pontosan mekkora sugarúra húzzuk. Egyes gondolkozók szerint a Gnózis, illetőleg a gnosztikus szellemiség elsődlegesen a keresztény ezotéria hordozójaként értelmezhető és értelmezendő, azaz Jézus Krisztus (és apostolainak) tanítása alapján bontakoztatható ki. Az egyes authorok között persze meglehetősen egyet nem értés uralkodik a tekintetben, hogy pontosan mennyire is lehetséges szorosra vonni a gyepplőt. Bizonyos gnosztikus ízzel bíró szerzők például Szent Pált nem is tekintik Jézus Krisztus apostolának, míg mások esetenként magát Szent Pétert sem, ellenben olyan személyeket (kifejezetten idealizált formában felfogván), mint Mária Magdolna, Simon Magus, avagy Máni próféta kétségkívül ebbe a körbe igyekeznek belevonni. Egyes értelmezések szerint a gnosztikus szellemiség közönséges „vegyesfelvágott”, egyszerű hamisítvány, míg mások a keresztény metafizikalitás hiteles formáját vélik tetten érni benne. Bizonyos kutatók csakis és kizárólag a korai gnosztikus iskolákat – így Valentinus, Basilides, Markión és Marcus tanait – tekintik autentikus módon gnosztikusnak, a velük egyet nem értők pedig a zsidó kabbalában és merkavah miszticizmusban látják a Gnózis eredeti gyökereit, megint mások – főként a mainstream kereszténység képviselőinek táborából – egyenesen annak kijelentéséig mennek, hogy valójában az Egyház lehet csakis hitelt érdemlően és egyedül helyes módon felfogván gnosztikus, azaz a katolikus-orthodox egyházak képviselhetik egyedül hiteles formában a keresztény gnosis szellemiségét. Léteznek olyan irányzatok, amelyek a neoplatonizmus, hermetikai alkímia és theurgia vonalán sejtik az eredeti Gnózis felszínre kerülésének autentikus forrásait, míg ismét csak mások mondhatni teljes elszállottságnak birtokában

gyakorlatilag valamennyi keresztény jelleggel rendelkező, de nem a mainstream exotéria vonalán álló irányzatot ezen fogalom gyűjtőkörébe kívánnak vonni. Számukra nemcsak a korai iskolák és hellén bölcselők tekinthetőek gnosztikusnak, de a manicheusok, albigensek, kathárok, templomos lovagok, szabadkőművesek, teozófusok, antropozófusok és martinisták is, hogy a huszadik század elejének neo-gnosztikus mozgalmait egyelőre ne is említsük.

Látható és jól követhető tehát az a fajta képzavar, amely a kifejezést eleve övezi, és ebben a zavarodottságban véleményem szerint meglehetősen bajos, és olykor kifejezetten nem elegáns módszerekkel lehetséges csupán rendet tenni. Felvetődhet a kérdés bizony joggal, hogy egyáltalán érdemes, avagy feltétlenül szükséges-e úgymond rendet tenni, és nem számít vajon eleve arrogáns vállalkozásnak bármiféle rendre irányuló igényünknek felvetése, mert hiszen a Gnózisnak mindenkor megvannak a maga saját(os) választottai. A magam részéről óvatos, ám egyúttal mégis kifejezett IGEN-nel válaszolnék minderre, hiszen kétségtől úgy vélem, hogy a tisztánlátás kedvéért minden bizonnyal indokolt legalább a fontosabb definícióknak megtétele, legalábbis a saját irányvonalunknak vonatkozásában. Bizonyos megközelítésmódok eleve felvetik, hogy „minden szellemi irányzatnak létezik gnosztikus ága”, a magam részéről azonban erőteljes kétkedéssel fogadom azon javaslatot, amely szerint érdemes lehet a görög Gnosis szóval hivatkozni mondjuk az Iszlám, avagy a buddhizmus ezoterikus rétegeire, ugyanis ezekben az irányzatokban rendszerint ismert a megfelelő – akár a fentivel rokon értelmű – kifejezés, azaz a kérdéses irányvonalak gyakorlói általában bírnak olyan szavakkal, amelyekkel önmagukra adekvát módon hivatkozhatnak. Ilyetén

módon értelmetlen lehet mondjuk buddhista, vagy taoista gnózisról beszélni, ezen tradícióknak nevezéktana ugyanis megfelelően fejlett és szerteágazó ahhoz, hogy ne szoruljanak rá idegen kifejezések vendégeskedésére. Ismételten csak más szerzők a Gnózis, gnosztikus és gnoszticizmus kifejezések alatt egészen konkrét világnézeti keretrendszert értenek, amely a vallásos attitűdhez hasonlóan meghatározott dogmatikával és praxeológiával rendelkezik, azaz egyáltalán nem hajlanak arra, hogy a kérdéses fogalmakat a fentebb felvetett tágassággal szemléljék. A magam részéről egyfelől mindig is a tágasság mellett foglaltam állást, így nem igazán látom értelmét a kifejezések értelmezési határainak túlságosan szűkösre szabásának, mindazonáltal azonban úgy vélem, hogy bizonyos szigorításokat nem nélkülözhetünk. Semmi esetre sem vonatkoztathatjuk a gnosztikus jelzőt példának okáért álbeavatási, illetőleg ellenbeavatási szervezetnek ténykedésére, illetőleg kifejezett ellenszenvvel viseltetek azon gyakorlatnak irányában, amely mintegy automaticæ gnosztikusnak sorol be mindenfajta olyan spirituális irányzatot, amely nem illeszthető be úgymond máshová. Ezen gyakorlat ugyanis rendszerint minden további nélkül lehetővé teszi, hogy „máshová be nem sorolható”, vagy „másképpen nem definiálható” homályos, obskúrus személyeket és irányzatokat gnosztikusként könyveljenek el, véleményem szerint alapvető hibát elkövetvén.

Az én megítélésem szerint a Gnózis kifejezés, illetőleg a gnosztikus jelző elsődlegesen azon személyek és irányzatok számára tartható fenn, akik a spiritualitás, szellem és metafizikalitás világára ezen sajátos, ha úgy tetszik, megismerés-központú attitűdnek birtokában kívánnak tekinteni. Köztudott, hogy egyáltalán nem egyféle ösvény és

megközelítésmód vehető fel csupán, így egyaránt beszélhetünk vallásos hiten alapuló utakról, illetőleg harciaslovagi, misztikus, mágikus, és persze ezekkel együtt és ezek mellett gnosztikus haladási ösvényekről, illetőleg – az esetek túlnyomó többségének vonatkozásában – ezeknek bizonyos mértékben megnyilvánuló keveredéseiről is. Konyhanyelven fogalmazván azt is mondhatnám, hogy egy valódi mágus valahol egy kicsikét gnosztikus is kell, hogy legyen, illetőleg a legtöbb, önmagát gnosztikusnak valló személy valamilyen formában misztikus is egyben. Sokan a vallásos hiten alapuló világlátást nem sorolják az utóbbiak közé, mondván az szükségképpen más, esetleg nem is olyan magasrendű, mint amazok. A magam részéről csupán részben osztom ezt a fajta viszonyulásmódot, véleményem szerint egy vallásos, hiten alapuló, elsődlegesen heteroteisztikus szemlélettel rendelkező lelki út akár fel is múlhat egy hanyagul, arrogáns módon vezetett gnosztikus ösvényt, mint ahogyan erre nem kevés példát láthatunk, főleg napjainknak során. Mindezek mellett azonban szükségképpen egyértelműsíteniem kell, hogy a vallásos hit abszolút primátusát hangsúlyozó megközelítéseknek ezen lapokon nem tudunk ennél több helyet adni, és általánosságban elvetjük „a szelíd, alázatos hívő sokkalta kedvesebb az Isten színe előtt” típusú véleményeket, nem ritkán megmosolyogtató ugyanis, ahogyan ezen véleményeknek megfogalmazói mintegy észre sem veszik, hogy éppen ők válnak megnyilvánítóivá a lehető legképtelenebb arroganciáknak.

A magam véleménye szerint tehát a gnosztikus elsősorban olyasvalaki lehet, aki szellemi útján az Isteni Tudásnak megismerését tekinti önmaga számára kiemelt cél és lehetőség gyanánt, voltaképpen – bizonyos fokban és

tekintetben – függetlenül attól, hogy éppen melyik szellemi ösvény irányában mutat ambíciókat. Csábító gondolat és lehetőség volna mintegy pontot tenni a kérdésnek végére akképpen, hogy a Gnózis csakis és kizárólag a kereszténység vonalán elképzelhető szellemi irányzat lehet, itt azonban menthetetlenül beleütközni látszunk egynémely olyasfajta markáns problémába, amelyeket paradox módon éppen a huszadik század elejének neo-gnosztikus megújulási mozgalmi mutakozhattak volna képesnek feloldani, már amennyiben valaha is fel kívánták volna oldani őket. Kezdhetnénk azon problematikumnak ismertetésével, amely szerint a kereszténység elsődlegesen szakramentális tradícióként lehet meghatározható, azaz a direkt módon Krisztusra visszavezethető apostoli tanátadási láncolatnak hiányában nem értelmezhető hitelt érdemlő módon. Ezzel természetesen nem azt kívánám kimondani, hogy az ilyesfajta láncolatokkal nem rendelkező protestáns irányzatok nem is tekinthetők kereszténynek egyáltalán, ám valamilyen szinten mégiscsak kifejezésre kell kerüljön részemről, hogy az én megközelítésmódom szerint a szakramentális tanátadásoknak hiányában a keresztény tradíció alapköveit képező Szentségek nem fognak érvényes módon kifejeződni, és bár természetesen meg lehetséges kísérlni különféle elmés teológiai kiskapuknak és huszárvágásoknak megejtése által mintegy alternatívákat kínálni e problematikumnak feloldására, a magam részéről ezeket nem mutakozom képesnek komolyan venni.

Tudomásunk szerint azonban a legtöbb, önmagát gnosztikusként aposztrofáló irányzat a történelem folyamán nem rendelkezett ilyesfajta apostoli folytonossággal, ennek hiányában pusztán és tisztán kereszténynek tekintésük viszont meglehetősen bajos. Bizonyos iskolák – így például Valentinus

tanítványai – feltehetőleg használták a keresztény egyháziasság nyújtotta lehetőségeket, tehát egyáltalán nem kizárt, hogy léteztek érvényes keretek között szentelt valentiniánus püspökök (mint ahogyan ilyen szenteléssel rendelkezett maga Valentinus is), másfelől azonban olyan személyek, mint Máni próféta kétségkívül nem tekinthetők püspöknek a szó hagyományos értelmezése szerint. Amennyiben tehát a gnosztikus szellemiséget csupán a kereszténység keretein belül vagyunk hajlandóak értelmezni, úgy szükséges szembenéznünk azon akadállyal, hogy vajon miként válhat elérhetővé a gnosztikus keresztények számára a különféle szentségi öröknek megtapasztalása, amikor azokat a mainstream egyház mondhatni egészen korán exkluzíve önmagába vonta. E felvetésre a legmarkánsabb hiba volna azon választ adni, amelynek talaján a „Hát menjenek a gnosztikusok szépen a templomba” típusú vélemények megfogalmazódnak. Mindazok, akiknek megadatott ugyanis annak lehetősége, hogy az áldozópapi fokozat által felhatalmazván maguk mutassanak be Szent Liturgiát, egészen egyértelműen tanúsíthatják, hogy e fenti „javaslat” teljes mértékben nonsense. Annak ellenére, hogy egyes gnosztikusok valóban abszolvták a keresztény egyházak keretein belül való megmaradásra vonatkozó elvárásokat, általánosságban tekintvén a kérdést egy gnosztikus számára hosszú távon meglehetősen szűkre szabottá válhatnak azon lehetőségek, amelyeket – mint laikus hívőknek részére – a keresztény egyházak tudnak és hajlandóak nyújtani. A magam részéről megkockáztatnám ama merész felvetést, amely szerint a középkori keresztény alkímisták felbukkanása mögött nagymértékben e feszítettség érhető tetten, a szóban forgó személyek ugyanis a különféle alkímiai természettel bíró technikák által lényegében azt kívánták mintegy pótolni és megvalósítani, amelyet a katolikus egyház keretein belül nem

tapasztalhattak meg, itt ugyanis exkluzíve a papi rend számára érhetőek el ezen lehetőségek, függetlenül attól, hogy tagjai általában nem is tudják, miféle kincseken és hatalmon ülnek.

A gnosztikus szellemiség tehát az én megítélésem szerint bár kétségkívül sajátja a kereszténységnek, ebben a közegben azonban mindig is egyfajta nem kívánt, törvénytelen gyermek szerepét mutatkozott kényszerültnek betölteni, és esetében még azt sem volna lehetséges mondani, hogy legalább a megtúrt státuszt élvezhette, amint például az Iszlám berkein belül relatíve békésen bontakozhatott ki és virágozhatott a szúfi szellemiség, és bár az egyes exoterikus rétegek ezen keretek között sem viseltettek irányukban kifejezett elfogadással, mégis viszonylag ritkán érték a szúfikat olyasfajta atrocitások az Iszlám mainstream ágazatainak irányából, mint ahogyan a kereszténység általánosságban kezelni látszott a saját gnosztikus irányzatait. Gnosztikus kereszténynek, avagy keresztény gnosztikusnak lenni (a kettő véleményem szerint nem teljesen ugyanaz) voltaképpen mindenkor egyet jelentett azzal, hogy az adott személynek olyan tradíció kebelén belül kellett boldogulnia, amely finoman szólván sem nézi jó szemmel a jelenlétét. Kissé még tovább lépve talán némi joggal mondhatom, hogy gnosztikus szemlélettel rendelkező kereszténynek lenni valójában olyan, mintha valakinek egész földi élete során idegennek, sőt mi több, egyenesen ellenségnek kellene éreznie önmagát a saját otthonában...

További érdekes és értékes távlatok nyílhatnak annak vizsgálata során, hogy vajon a gnosztikus létélmény keresői számára létezhetnek-e másféle alternatívák, azaz felvethető-e olyasfajta gnosztikus szellemiség, amely nem a keresztény tradíció vonalán bontakozik ki. Újabb csábító lehetőségek

villant fel annak gondolata, hogy a keresztény Gnosis számára a misztika biztosíthat olyan jelleggel rendelkező közeget, amely képesnek mutatkozik kivezetni a gnosztikusokat a keresztény exoteria olykor igencsak nyomasztó és szorongató világából, az ezotéria varázslatos vidékére. E lehetőség rögvest fel is vetné a kérdést, hogy vajon miként viszonyul egymáshoz a Gnózis és a misztika, azaz főként azon vonalon érdekelhet bennünket a gondolat, amely a misztika és Gnózis közötti átfedésekre és közös területekre mutat. Jelen tanulmány szerzője bizonyos szempontból maga is érintett a dilemma kapcsán, munkálkodásának során ugyanis nem egyszer mintegy csereszabatosan vette igénybe használat céljából a két fogalmat. Mostanra úgy látom, hogy e kétféle konstruktum és valóság olyan halmazokként képzelhető el, amelyeknek kétségkívül létezik meglehetősen jelentékeny kiterjedéssel bíró metszete, azt azonban igencsak pontatlan volna mondani, hogy a kettő minden további nélkül összevonható, illetőleg hogy a kettő közül valamelyik pusztán alhalmazna lenne a másiknak.

Szemléltessük mindezt amolyan gondolat kísérlet formájában, és vizsgáljuk meg, vajon mondható lehet-e, hogy „minden gnosztikus misztikus is egyben”, ez esetben ugyanis a gnosztikus szellemiség mintegy alhalmazna, részalalmazna volna a misztikának. Ezen állapot véleményem szerint nem vethető fel minden további nélkül, ugyanis kétségkívül akadtak szép számmal olyan személyek, akik a gnosztikus létélmény követőjeként nem voltak misztikusok. Martinez de Pasqually példának okáért (bár korábbi előadásaimnak és tanulmányaimnak keretein belül nem egyszer adtam hangot azon meggyőződésnek, amely szerint az ő személye is a misztika területére sorolható, a kérdés kapcsán történő további vizsgálódásaim kétségkívül rácáfolni látszottak előzetes

elképzeléseimre) nem tekinthető misztikusnak, a gnosztikus létszemlélet követőjének azonban igen. Nagy vonalakban ugyanez vethető fel – ám természetesen némiképp más hangsúlyokkal – álláspontom szerint Cornelius Agrippa esetében is, aki nem számítható a misztikusok sorait erősítő személyek közé, és még tovább lépve akár azon véleményemnek is teret biztosíthatok, hogy René Guénon példája is felhasználható felvetésem erősítése céljából. Guénon ugyanis – gnosztikus korszakában legalábbis bizonyosan – nem volt misztikus, és a későbbi éveinek folyamán megvalósított szúfi életútja sem látszik rácsúfolni ezen gondolatomra. Javaslatom szerint tehát érdemes volna elvetnünk annak vélelmezését, hogy a Gnózis szellemisége pusztán egyszerű alhalmaza volna a misztikának. Úgy gondolom, hogy nem tartható, és nem is igazolható maradéktalanul azon állítás, amely szerint a keresztény Gnosis a kolostori misztikában teljesedett volna ki, e kettő ugyanis szintűgy nem vethető egybe egymással teljes mértékben összeillő módon. A misztikának mind alapállás tekintetében, mind pedig módszertani vonatkozásoknak vetületén sok szempontból különbözőnek tekinthető a felfogásmódja a gnosztikus megközelítésekhez képest, így véleményemnek értelmében további cizellációra volna szükség.

Fogalmazzuk át tehát korábbi tételmondatunkat ekképpen: „Minden misztikus egyben gnosztikus is”, és vizsgáljuk meg, hogy miként volna mindez igazként elkönnyelhető. Korábban Martinez de Pasqually példája nyomán mutattunk rá, hogy nem minden gnosztikus tekinthető egyben misztikusnak, így mi sem lenne kézenfekvőbb lehetőség, mint hogy legismertebb tanítványát Louis-Claude de Saint Martint hívjuk segítségül annak igazolására, hogy

léteztek olyan misztikusok, akikről viszont nem igazán mondható el, hogy egyúttal gnosztikusok lettek volna. Ugyanígy Szent Juan de la Cruz, avagy Johannes Tauler személyének kérdésében sem lehetséges gnosztikus érintettségről beszélni, és bár esetében viszonylag vékonynak látszó a jég, ám megítélésem szerint Jakob Boehme sem tekinthető a gnosztikus létélmény követőjének. Igaz ugyan, hogy valamilyen módon minden misztikus esetében markáns, mondhatni középponti jelentőséggel bír az istenismeret (theognosis), egy misztikus útnak vonatkozásában azonban mégsem azok a fajta aspektusok mutatkoznak hangsúlyosnak, amelyek a gnosztikus létszemléletet alapvetően jellemzik, gondolhatunk itt az aktivitás-passzivitás, avagy az uralom-alárendelődés tengelyének kapcsán realizálódó önpozicionálási tendenciákra a kétféle megközelítés esetében. Nem lehetséges tehát megítélésem szerint tartani, sem a „minden misztikus egyben gnosztikus is”, sem pedig a „minden gnosztikus misztikus is egyben” hipotézist, hiszen kétségkívül tetten lehetséges érní olyan személyeket, akik méltán részesei voltak az egyik halmaznak, ugyanakkor nem képezték részét a másiknak. A magam részéről tehát elsődlegesen azon vélemény mellett teszem le voksomat, amely szerint a gnosztikus szellemiség és a misztika két olyan halmazt képeznek, amelyek egymás vonatkozásában metszettel is rendelkeznek. Bizonyos személyek ténylegesen besorolhatóak mindkét halmazba, így például a gnosztikus Valentinus is, másoknak esetére nézve azonban nem tehetjük meg ugyanezt. Egyes gnosztikusok életében tehát a misztikus érintettség valóban kifejeződik, míg másoknál inkább theurgikus, vagy mágikus aspektusok domborodnak ki, míg a misztikusok részéről nagy vonalakban ugyanez mondható el, nevezetesen léteztek olyan misztikus irányultsággal bíró személyek, akik kétségkívül a gnosztikus

létélmény keresői is voltak, másoknál azonban nem jelent meg különösebben markáns módon az Isteni Titkokba való betekintés kifejezett vágya és igénye.

Ezen a ponton szükséges felhívunk tehát a figyelmet arra, hogy noha a gnosztikus létélmény és a misztika területein – mint írtuk – több ponton felfedezhetünk bizonyos fokban megnyilvánuló hasonlóságokat és átfedéseket, a kétféle megközelítésmód között azonban bőségesen tetten érhetőek olyasféle különbségek, amelyek arra inthetnek bennünket, hogy ne vonjunk felelőtlen és felületes módon egyenlőségjelet közéjük. A misztika vonalán a legtöbb esetben markánsan tetten érhető passzivitással ellentétben a gnosztikus megközelítésmód kifejezetten aktív, azaz akcióra és tette orientált megismerési alternatívát jelent. Úgy is mondhatnánk, hogy míg a misztika ösvényein működtethető elsődleges praxeológiai eszközök a hit, belső elcsendesedés, önküresítés, valamint a saját akaratról való lemondás által az isteni akaratba való teljes belesimulás, addig a gnosztikusok útján főként az egyéni kezdeményezés, a velünk kapcsolatba kerülő erőknek, mint saját erőknek realizációja, illetőleg az Isteni Tudásba való fokozatos betekintés és előrehaladás által megvalósított, egyre és egyre teljesebb, szabadabb és korlátoktól mentesebb önátélés válik meghatározóvá. A gnosztikus irányultsággal rendelkező szellemi utak természetére vonatkozóan tehát összességében két fogalmat érdemes bevezetnünk, és ezeknek nyomán kifejtünk azon meggyőződésünket, hogy a Gnózis útja természetéből fakadóan szoláris és (theurgo-)mágikus, azaz egyszerűbben szólván aktív, tette orientált és teljes egészében a metafizikai (ön-)realizációra centrált. Persze, ismételten hangsúlyoznunk szükséges, hogy rendszerint nem merülnek fel tisztán misztikus, avagy tisztán gnosztikus

orientációval bíró megvalósításmódok, hanem e kettőnek bizonyos mértékben megnyilvánuló ötvözéseit lehetséges leginkább tetten érni.

Vizsgálódjunk tovább kissé szélesebb vizek felé evezvén annak kapcsán, hogy miként volna érdemes tetten érni a Gnózist a nem keresztény irányzatoknak vonalán. Természetesen nem lehetséges mindezt egy rövidre szabott tanulmány keretein belül megejteni, annyit azonban tehetünk, hogy néhány területen elgondolkodásra és mérlegelésre alkalmas szempontokat osztunk meg az Olvasóval. Az alkímiáról íródott zseniális és nagy formátumú művében Titus Burckhardt felveti, hogy nem lehetséges az egyházon kívül álló alkímiai megvalósítás, ezen felvetés azonban már pusztán annak vonatkozásában is meglehetősen nehezen tartható, hogy ugyanezen művében a neves tradicionális szerző hírt ad az alkímiának olyan irányzatairól is, amelyek kétségkívül nem a keresztény tradíció vonalán képzeltek el magukat, példának okáért tetten érhető alkímiai hagyomány a taoizmus, az Iszlám, illetőleg a hermetikai tradíció körein belül is, ezen irányvonalak képviselőinek pedig összességében nem sok dolga volt a keresztény egyházakkal. Kétségkívül egyértelműnek veszem, hogy egy olyannyira nagy formátumú szerző, mint Titus Burckhardt tudatában volt mindennek, így az én vélekedésem szerint itt elsősorban arra kellene gondolni, hogy bár impozáns lehetőség volna, ám semmi esetre sem megokolt úgy tekinteni az alkímiára, mintha az valamiféle különködő, eretnek színezettel bíró irányt jelentene. Nem létezik ugyanis tradíción kívüli megvalósítás.

Persze elképzelhető – és korunkban leginkább így lehet elképzelni – hogy egyes személyek számára felnyílnak

úgynevezett nem konvencionális megvalósítási utak, ennek ellenére azonban tradicionális alapigazságot kell látnunk abban a megállapításban is, hogy irreguláris ösvényeken nem lehetséges előrehaladni a Cél irányában. Így tehát alkímiai megvalósításról csakis és kizárólag olyan módon lehetséges beszélni, ahogyan az egy bizonyos tradíció szerves részeként nyilvánul meg, azaz egy keresztény szemlélettel rendelkező alkímista valóban nem nélkülözheti a keresztény egyházak szentségi életébe való bekapcsolódást, ahogyan egy taoista, vagy egy hermetikus ösvényt taposó alkímista sem maradhat meg az adott tradíción kívül. Titus Burckhardt felvetését személy szerint legalábbis ilyesféléképpen tudom értelmezni. Bölcs tanácsának oka abban keresendő, mert a tradícióhoz való tartozás – sok esetben kifejezetten számos hátránya ellenére – rendelkezik egy korántsem elhanyagolható jelentőséggel bíró erénnyel, jelesül azzal, hogy a hagyomány ereje képes a törekvőt úgymond pályán tartani, illetőleg a tradíció kötelékein belül biztosítatik az aspiráns számára azon szakramentális, rituális és iniciatikus kulcsokhoz való hozzáférés, amelyek által a különféle beavatási potenciálok megnyilvánulhatnak.

Ezeknek hiányában – bár a beavatási ösvény elvben bejárható lehet – meglehetősen reménytelennek tetszővé válhat a helyzetünk, így a magam részéről is (nagy általánosságban persze) azt szoktam javasolni, hogy amennyiben az illető teheti, váljék részévé egy autentikusnak tekinthető átadományozási láncolatnak, legyen az akár a tibeti bön, akár valamilyen szúfi silsila, akár pedig a keresztény katolikus-orthodox apostoli hagyomány. Azon álláspont képviselője mellett állok ki tehát, amely szerint léteznek olyan tradicionális hitellel, tekintéllyel és hangsúllyal bíró irányzatok, amelyeknek esetében markánsan tetten érhető a gnosztikus irányultság,

ilyenek könyvelhető el megítélésem szerint a hermetikai tradíció a maga alkímiára centrált vetületeiben, illetőleg ugyancsak gnosztikus jelleget mutatkozik képesnek reprezentálni a – valódi – rózsakereszt hagyomány csakúgy, mint a kabbalah bizonyos irányvonalai, noha korántsem mindegyik. Így tehát a kereszténység vonatkozásában felvethető gnosztikus szellemiség kétségkívül nem az egyetlen olyan tradicionális irányvonal, amelynek terein belül a Gnózis középponti jelentősége feltárul.

A továbbiakban kísérletet teszek annak mélyebb vizsgálatára, hogy vajon miért is nem volna érdemes beleejteni önmagunkat azon hibába, minekutána gnosztikusként könyvelünk el olyasfajta megközelítésmódokat is, amelyek kétségkívül nem tartozhatnak erre a területre, gondolok itt elsősorban a huszadik század elején felvetődött nevezetes vadhajtásokra. Ezekkel kapcsolatban személyes véleményem voltaképpen az lenne, hogy bár némelyikük kifejezetten kecsegtető lehetőséget jelenthetett volna a gnosztikus szellemiség hiteles és autentikus formában történő újraéledésére, részben személyes hibák, gyarlóságok, kisszerűségek és alkalmatlanságok okán, részben pedig a korszakra jellemző szellemi elsötétedettségből fakadóan rendre csúfos kudarcba és keserű sikertelenségbe fulladtak. Kezdeti nekifutásra érdemes volna ezen irányvonalnak első, és talán némi joggal egyben legmarkánsabbnak tekinthető reprezentánsát bevonnunk képzeletbeli nagyítólencsénk látóterébe, nevezetesen a Jules Doinel (1842-1903) által életre hívott, leginkább a Franciaország Gnosztikus Egyháza (*Église Gnostique de France*) néven ismert szerveződést. Mint történész és levéltáros, Doinel elkötelezett szorgalommal vetette bele magát a középkori kathar lelkiség kutatásába,

emellett pedig lelkes okkultistaként gyakorta vált involválttá különféle spiritisza szeánszok lebonyolításában, ráadásként pedig több szabadkőműves irányzattal is szoros kapcsolatokat ápolt. Egy alkalommal – legalábbis Doinel mások által meg nem erősített elmondása szerint – maga az Aeon Jézus jelent meg szemei előtt, aki két hajdanvolt kathar püspök közreműködése mellett a püspökség adományában részesítette, emellett pedig megbízta a kathar egyház modernkori helyreállításának feladatával.

Doinel 1890 környékén, a II. Tau Valentinus *nomen mysticum* felvételét követően korántsem mindennapi buzgósággal szentelte magát a Gnózis újkori helyreállításának művére, és csakhamar nem kevés újabb püspököt és sophiát (a püspök női társa) emelt egyháza szolgálatára. Már pusztán az érdekesség kedvéért megjegyzendő, hogy fiatalkori éveinek folyamán maga René Guénon is tagjává vált Doinel neognosztikus egyházának, és ezen körökben egészen a püspöki rangig (Tau Palingenius néven) emelkedett. Guénon persze életének későbbi időszakában kategorikusan distanciálta magát Franciaország Gnosztikus Egyházától, kifejezetten negatív ítéletet alkotván róla. A magunk részéről kétségkívül Guénon pártjára kell állnunk, és megerősítenünk azon aggályokat, amelyeket a neves perennialista gondolkozó a huszadik század elejének neo-gnosztikus megújulási mozgalmaival kapcsolatban megfogalmazott. Egyfelől igaz ugyan, hogy a gnosztikus létélmény szerves, sarkalatos, és sőt mi több, egyenesen középponti aspektusát képezi a direkt, személyes, tapasztalaton alapuló, lényegében tehát praxis-orientált megközelítésmód, Doinel egyháza azonban megítélésünk szerint elkövetni látszott azon spiritisza kezdeményezéseknek szarvashibáját, amelyek mindennemű komolyabb előképzettség

és megkülönböztetési hajlandóság hiányában mintegy „isteni kinyilatkoztatásnak” értelmeztek olyasféle obskurus és zavaros, főként a psziché – és nem a szellem – területét érintő vizionárius tapasztalatokat, amelyek kétségkívül elkerülték az Örök Szellem (subiectum in actu) felségterületeit.

Julius Evola, és vele együtt a vezetésével működő UR csoport több tagja is az ezotéria területére vonatkozó komoly szaktudás és tapasztalatok birtokában, megokolt érvekkel alátámasztván igyekeztek felhívni a figyelmet a huszadik század elejének zavaros spirituális áramlatai által hordozott veszélyekre, jelesen azokra a korántsem kockázatmentes okkult gyakorlatokra, amelyeknek keretében rendszerint kifejezetten képzetlen, műveletlen és járatlan, bizonyos okkult képességekre olykor meglehetősen esetleges körülményekből (betegség, baleset, félresikerült kísérletezések) következően szert tevő személyek kíséreltek meg kapcsolatba lépni olyan transzcendens erőkkal, amelyeket aztán tévesen különféle eltávozott személyek szellemi maradványaiként azonosítottak. Ezen tanulmány keretein belül nem áll szándékunkban – és persze lehetőségünkben sem – kitérni olyan, elsődlegesen az okkultum területére utalando jelenségeknek részletes kifejtésére és magyarázatára, mint amilyenek példának okáért a különféle asztrális lárvák, tetemek és fantomok, így jelen pillanatban érdemes lehet megelégednünk csupán annak megfogalmazásával, hogy a spiritiszta szeánszokon megidézett különféle „lényeknek” személyazonossága finoman szólva is kifejezetten kérdéses, azaz korántsem lehetünk teljes mértékben bizonyosak afelől, hogy a velünk ily módon kapcsolatba kerülő entitások valóban azonosak azokkal, akiknek önmagukat mondják. Gondoljunk csak bele: valójában néhány elszórt esetet leszámítva a kereszténység immáron

kétezer esztendejének során – finoman szólva – nem számított gyakorinak a Jézus Krisztus által való direkt megszólíttóság, hogy a konkrétan végrehajtott püspökszentelésekről ne is beszéljünk...

Természetesen nem állna szándékunkban Jules Doinel jóhiszeműségét kétségbe vonni, ennek ellenére azonban szilárdan tartózkodnunk kell attól, hogy az általa állítottaknak komolyabb mértékben hitelt adjunk. Annak eldöntésére persze nem vállalkozhatunk, hogy az „Albigensek Pátriárkája” által hivatkozott főpapszentelés kitalált történeten alapszik-e, avagy sem, ennek ellenére ugyanakkor nem lehetünk olyannyira felelőtlenek és jóhiszeműek, hogy a kérdéses „konszekrációt” szakramentális értelemben tekintve érvényesnek fogadjuk el. Ezzel kapcsolatban két tényezőt érdemes figyelembe vennünk, jelesül hogy semminemű eszköz nem lehet birtokunkban a célból, hogy a püspökszentelésnek teret adó spiritiszta szeánszon történetekkel kapcsolatban meggyőző bizonyítékokra bukkanhassunk, ismervén pedig ezen alkalmaknak felettébb megkérdőjelezhető megbízhatóságát, ez ügyben nem lehetünk olyannyira nagyvonalúak, hogy vélelmezvén az ártatlanságot ily gesztust tegyünk Franciaország Kathar Egyházának irányában. Ezzel párhuzamosan szükségesnek mutatkozik továbbá rámutatnunk azon tényre is, hogy az Egyház – legyen akár mainstream, akár gnosztikus – mindenkor világos és egyértelmű feltételeket támasztott a különféle klerikális fokozatokra való szentelések érvényességét illetően, mint ahogyan igaznak valóként könyvelhető el mindez valamennyi autentikus beavatási szervezetnek vonatkozásában is.

Jelen pillanatban ennek kapcsán bőségesen elegendő tudnunk, hogy a Doinel által hivatkozott püspökszentelés

vonatkozásában olyan markáns és középponti lényeggel rendelkező feltételek számítanak megsértettnek, amelyeknek tükrében egyetlen komolyan kvalifikált szellemi ember sem adhatna semminemű hitelt a történés valódi iniciatikus természettel rendelkező voltának. Általános alapszabály ugyanis, hogy beavatási láncolatot nem lehetséges úgymond újraalapítani, tehát amennyiben a láncolatban valamiféle szakadás, vagy törés következik be, úgy meglehetősen rendhagyó kvalifikációk szükségeltetnek annak részéről, aki ilyesféle tevékenységekben kíván involválttá válni. Nem állítjuk, hogy a vonatkozó rituálék, doktrínák és beavatási kulcsok ismeretében teljes mértékben lehetetlen volna az adott irányvonal által hordozott szellemi influenciákban való részesülés, de ugyanakkor hangsúlyoznunk szükséges, hogy ennek esélye és lehetősége – főként a kérdéses történelmi korban, jelesül a huszadik század elején – gyakorlatilag a lehetetlenséggel határos. Gondoljunk csak bele, hogy még olyan kivételes személyiségek is, mint a fentebb hivatkozott René Guénon, vagy Julius Evola kétségkívül szükségét érezték annak, hogy a Beavatás elérése érdekében egy élő tradíció élő mesteréhez forduljanak, ezzel szemben azonban Doinel kvalifikációit még egyházának konkrét tagjai is (így példának okáért maga Papus, vagy Guénon) komoly mértékben megkérdőjelezték. A magunk részéről tehát – bár bizonyos szempontból komoly elismeréssel adózunk Jules Doinel személyének – nem engedhetjük meg ama felületes és igénytelen szemléletmódot, amelynek foganatosítása által hitelesként, megbízhatóként és érvényesként ismerhetnénk el Franciaország Gnosztikus Egyházát.

A gondolatmenet lezárása gyanánt (mintegy érdekességként) számolok be azon különleges tendenciáról,

amelynek keretében a korunkbéli neo-gnosztikus püspökök – noha nagy többségük rendelkezik az egyházi kánonok szerint érvényes, ámbátor szabályellenes apostoli jogfolytonossággal – nagy igyekezettel és előszeretettel keresik a Doinel által útjára indított láncolatban való részesedést, függetlenül attól, hogy maguk sem tartják azt legitim beavatási irányvonalnak. Mindez megítélésemnek értelmében egyfajta intő jel gyanánt is értékelhető, elvégre joggal vetődhet fel a kérdés azon személyek komolyságát illetően, akik tradicionális értelemben érvényesnek tekinthető püspökszenteléseik ellenére kapcsolatokat keresnek egy meglehetősen kétes és megkérdőjelezhető „beavatási” szervezettel. Sajnálatos módon mindez mondhatni egészen általános tendencia korunk spirituális szerveződéseinek háza táján, jelesül az egyes, zömében álbeavatási rendeknek és rangoknak halmozása, amely kórság nem ritkán még azokat is eléri, akik elvben még rendelkezének bizonyos helyes potenciálokkal és hitelességgel.

Némiképp hasonló, ám bizonyos markáns szempontok kapcsán mégis valamelyest eltérőnek tekinthető a magyar származással bíró +Stephan A. Hoeller püspök Gnosztikus Egyháza (Ecclesia Gnostica). Az osztrák és magyar ősöknek részéről egyaránt arisztokrata gyökerekkel rendelkező +Hoeller az Egyesült Államok, közelebbről is Kalifornia területén kapcsolódott be az amerikai független katolikus egyházak ténykedésébe, majd pedig egy ausztrál gnosztikus főpap, Duc de Palatine kézfeltétele által részesült a független püspökség hordozta áldásokban. Az Ecclesia Gnostica szentségi gyökerei egészen az episcopi vagantes mozgalomig nyúlnak vissza (lásd többek között: Nemiel C Logismord: A Gnózis szakramentális természetéről, 2021), jelesül Hugh

George de Willmott Newman püspök személyéig, így az általa közvetített szentségek érvényességének vitatása nem igazán keltené komoly embernek benyomását. Úgy is mondhatnánk, hogy az Ecclesia Gnostica körein belül a személy voltaképpen részesülhet mindazon szentségeknek vételében, amelyekhez a mainstream egyházaknak színeiben hozzájuthat. Ezen független egyházak a katholicizmus szemszögéből „érvényes, de meg nem engedett” szentelésekkel rendelkező közösségeknek számítanak, tehát működésüket egyházi jogi szempontok szerint ugyan súlyosan jogsértőnek tekintik, az általuk biztosított szentségek érvényességét ennek ellenére elvben nem tartják lehetetlennek. Avégett használjuk az „elvben” kifejezést, mert mainapság általánosan elterjedtnek számít azon jelenség, hogy a mainstream egyházak képviselői jelentős mértékben túláltalánosítván olyan esetekre is rásütik a „nem érvényes” billogot, amelyeknek érvényességét nem igazán volna okuk vitatni.

A mi nézőpontunk szerint tehát a +Hoeller püspök által vezetett Ecclesia Gnostica valódi szakramentális háttérrel rendelkező, a keresztény Apostoli Szukcesszió talaján álló egyház, amely nevéből kiindulván akár jogosan is viselhetné a gnosztikus jelleget, mindennek azonban közelebbről szemlélvén kifejezetten jelentős akadályai érhetőek tetten. Az Ecclesia Gnostica által képviselt világnézeti keretrendszer vizsgálván ugyanis nem szükséges túlságosan mélyre merülnünk ahhoz, hogy feltárára kerülhessenek részünkről azok a kapcsolatok, amelyeket az egyház ápol, elsősorban különféle szabadkőműves, rózsakeresztes és pszeudo-hermetikus körökkel, nem is beszélve a teozófia vonaláról érkező erőteljes érintettségről. +Hoeller püspök tradicionális háttérével szemben is komoly ellenérzések ébredhetnek

bennünk annak megtapasztalása által, hogy előadásaiban és írásaiban nem ritkán méltat és láttat erőteljesen pozitív színben olyan, egyébként kifejezetten gyanús, és megkérdőjelezhető megbízhatósággal bíró személyeket, mint példának okáért H. P. Blavatsky, Manly P. Hall, valamint nem utolsósorban C. G. Jung, akit egyenesen a huszadik század gnosztikus prófétájának tekint. Az Ecclesia Gnostica tehát eklatáns példáját képviseli azon csomópontoknak, amelyeken a posztmodern kor neospirituális szervezkedései tevékenységüket koncentrálják. +Hoeller püspök környezetében egyaránt megtalálhatóak neognosztikusok, teozófusok, álrózsakeresztesek, pszeudohermetikusok és templomos lovagok, mint ahogyan martinisták, martineziánusok és nem ritkán még crowleyánusok is. Összefoglalván tehát azt mondhatjuk, hogy bár az Ecclesia Gnostica felületes rátekintésre akár hitelt érdemlő gnosztikus szervezetnek lehetne tartható, mélyebb vizsgálódás esetén – úgymond – érdekes, gyanús, és kételkedésre méltán okot szolgáltató tényezőkre derülhet fény. Teológiája – bár inkább kevésbé, mint többé – ugyan rokonságot mutat a Krisztus szerinti első századok gnosztikus iskoláinak tantételeivel, sajnálatos módon mégis olyan (elsőre talán nehezen észrevehető) elemek vegyülnek bele, amelyek végső soron a modernkori neo-spiritualitás köreibé sodorják.

Számos aggályos és obskurus vonása (mazonikus beszivárgás, a modern pszichológiával kapcsolatban tanúsított kifejezett szimpátia, különféle álbeavatási szervezetekkel való rokonszenvezés) ellenére az Ecclesia Gnostica kétségkívül rendelkezik olyasféle pozitív vonásokkal, amelyeknek eltagadása komolyan veszélyeztetné szakmai hitelünket. +Stephan Hoeller püspökszentelése – mint írtuk korábban – minden valószínűség szerint validnak tekinthető, és

amennyiben eltekintünk a mainstream katolikus és orthodox egyházaknak olykor kimondottan általánosító és leegyszerűsítő megközelítésmódjától akár azt is mondhatnánk, hogy az Ecclesia Gnostica körein belül ugyanazon szakramentális jelenlét érhető tetten, mint amely a kereszténység fővonalbeli irányzatain belül fejeződik ki. Amennyiben tehát gnosztikusként eltekintünk a kétségkívül valódinak minősülő pszeudo-iniciatikus tendenciák jelenvalóságától, és kizárólag a kereszténység szentségeinek jelenlétére alapozzuk szellemi életünket, úgy az Ecclesia Gnostica akár járható alternatívát is jelenthetne számunkra. Elvben, mert máskülönben bizony hiába keresnénk Hazánkban, de akár az európai kontinens más országainak területén a Gnózis Egyházának jelenlétét, +Hoeller püspök közössége ugyanis kizárólag az Egyesült Államok területén rendelkezik működő plébániákkal, és ráadásképpen még ezen vidékeken sem számít elterjedtnek. Kifejezetten markáns problémaként kell, hogy elkönyvelésre kerüljön részünkről eme szerveződéssel kapcsolatban, hogy püspökei (világviszonylatban szám szerint kettő!) meglehetősen ritkán és körülményesen szentelnek az Egyházi Rend különféle fokozataira, így amennyiben valaki közülünk arra a kifejezetten kalandosnak ígérkező vállalkozásra szánná el magát, hogy papi hivatását az Ecclesia Gnostica keretein belül kívánja megvalósítani, sajnálatos módon már a kezdeti lépéseknek során szembesülhet ennek kifejezetten valószínűtlen voltával. Saját tapasztalataim szerint az Ecclesia Gnostica exkluzivitás tekintetében jó eséllyel pályázhatna meglehetősen rangosnak minősülő díjakra, a külső körökből érkező megkeresésekre ugyanis módfelett zárkózottan és elutasítóan reagálnak, így az Államokon kívüli országokban való meghonosítása nem tekinthető működőképes alternatívának.

+Stephan Hoeller korszakalkotó vállalkozása az '50-es éveknek második felében kifejezetten inspiratívnak hatott, nyomában ugyanis az elmúlt hatvan esztendőnek folyamán számos újabb, gnosztikus színezettel bíró egyházalapítási kísérlet bontott szárnyakat. A magam részéről azonban egyiket sem ajánlanám jó szívvel ezek közül, mint ahogyan ugyanis általában lenni szokott, a fővonalról (főként ha annak vize amúgy is meglehetősen szennyezett) sarjadó mellékforrások általában módfelett megbízhatatlannak számítanak, és nem kevés veszedelmes sarlatán pózol világszerte a gnosztikus püspökök öltözetében. Személyesebb síkra terelvén a gondolatmenetet talán érdemesnek tekinthetem elmondani, hogy magam is kilincseltem már nem egynél ezek közül, tapasztalataimnak negatív voltával kapcsolatban pedig több alkalommal is írtam már. Konklúzióm ennek kapcsán egyértelműen az volna, hogy korunkban szakramentális háttérrel rendelkező gnosztikus egyházat (még ha ez a szakramentális háttér kifejezetten kecsegtető is lehet számunkra) nem lehetséges biztonságos keretek között előtalálni, és amennyiben a kereső ezen a ponton a kérdéses dilemmával kerül szembe, kifejezett tanácsom szerint érdemes volna inkább lemondania, avagy máshol keresnie ezt a fajta szakramentális jelleget, a jelenkori gnosztikus egyházaknak körein belül felbukkanó anomáliák ugyanis mindenkit távolmaradásra kellene, hogy sarkalljanak. Többségüknek esetében voltaképpen már annak eldöntése során is komoly nehézségekbe ütközhetünk, hogy az adott közösség pontosan melyik tradicionális irányvonalhoz tartozik, és az eseteknek túlnyomó hányadát illetően azon konklúciónak megvonása válik elkerülhetetlenné, hogy valamiféle ad hoc összetákolt spirituális sufniába tévedtünk. Síva-misék, sámándobos angyalrituálék és társaik várják a „gnózással” találkozni vágyó,

a spiritualitást illetően leginkább teljesen tudatlannak számító keresőket és félrevezetett áldozatokat egyaránt.

Az Ecclesia Gnostica kérdéskörét illető legjelentősebb veszélyforrás véleményem szerint abban keresendő, hogy ez az önmagát gnosztikusnak nevező közösség első rátekintésre és elvben – de szigorúan csak elvben – akár jól is működhetne, és kiváló lehetőséget biztosíthatna korunk gnosztikus érzülettel rendelkező keresőinek számára, így azonban hibái sokkalta fájóbbnak hatnak, mint amennyire az egy ízig-vérig pszeudo-iniciatikus szervezetnek kapcsán felvethető. Ennek tekintetében az olyasfajta böles mondások, mint „a legjobbaknak romlásából lesznek a legrosszabbak”, illetőleg a „ha valamit jól is lehetne csinálni, akkor azt miért kell rosszul csinálni?” igazán markáns relevanciára tesznek szert. Az Ecclesia Gnostica, bár – ugyancsak elvben – függetlennek tekinti önmagát mind a szabadkőművességtől, mind a martinizmustól, mind pedig az egyéb kétes hírű és értékű szerveződésektől, mindemellett és ennek ellenére azonban fel kell vetnünk, hogy vajon mennyiben tekinthető valóban függetlennek és különállónak az a szervezet, amelynek szinte valamennyi tagja szabadkőműves, vagy martinista? A kérdésnek eldöntését persze ezúttal is nagyvonalúan az olvasóra hárítom, abban a nem titkolt reményben, hogy kellőképpen értelmesnek bizonyul majd a megfelelő következtetéseknek levonásához. Véleményem szerint egy gnosztikus szellemiséggel bíró egyházat egyáltalán nem volna lehetetlenség adekvát módon kormányozni és vezetni, ehhez viszont alkalmas kormányosokra és vezetőkre volna szükség, sajnálatos módon azonban az Ecclesia Gnostica vezetői korántsem számítanak ilyenek.

Ássunk talán némiképp még tovább vizsgálódásainknak során, és vegyük elő azokat a gyökereket, amelyek a huszadik század elejének jellegzetes neo-gnosztikus megújulási mozgalmainál valamelyest mélyebbre nyúlnak, természetesen a célból, hogy aztán példájukon keresztül szemléltessünk néhány újabb jelenséget. A tizennyolcadik század ezoterikus életének egyik leginkább emblematikusnak tekinthető figurája Martinez de Pasqually (kiről néhány fejezettel korábban már szót ejtettünk), az egyes források szerint portugál zsidó, míg más megítélésekből kiindulván – ezen felvetés valószínűbbnek tűnik – inkább spanyol katolikus ősökkel rendelkező francia szabadkőműves, aki érdeklődését tekintve főként zsidó és keresztény kabbalával, valamint ceremóniális mágiával foglalatkoskodott. Céljaként fogalmazta meg, hogy a szabadkőművesség magasabb fokozataiba tagozódván egyfajta zárt, a keresztény lovagiasság talaján álló szervezetet hozzon létre, amelyet végül az Elus Cohen (A Világmindenség Választott Papjainak Kőműves Lovagrendje) néven életre is hívott. Pasqually rendje bizonyos fokban bár valóban gnosztikus elemeket hordozott önmagán, ideértve példának okáért az erőteljesen aktív, tudásra és tettekre alapozott szemléletmódot, illetőleg a kifejezetten theurgo-mágikus jelleget, mindezek mellett azonban elmondható, hogy a köreiken belül alkalmazott mágikus gyakorlatok voltaképpen nem haladták meg a hagyományos értelemben vett goetia, azaz a démonomágia szintjét.

Pasqually meglehetősen megengedő attitűd birtokában vette igénybe a különféle középkori grimoárokba foglalt evokációk és egyéb ceremóniális eljárások segítségét, ráadás képpen pedig elmondható, hogy kifejezetten nagyvonalúnak bizonyult az általa evokált entitásokkal

kapcsolatban, azaz rendjének tagjait voltaképpen semminemű magasabb, a lelkek megkülönböztetésére irányuló szempont sem segítette tevékenységüknek gyakorlása közben. Bár Pasqually vitathatatlanul széleskörű műveltséggel rendelkezett a nyugati misztériumtradíciók tanításait illetően, tudása mégis megmaradni látszott egyfajta összeolvasott szinkretizmus szintjén, és nem igazán lehetett tetten érni esetében a valódi gnosztikusokra oly jellemző élő, működő Tudást. Ennek okán tehát elmondhatjuk, hogy Pasqually felelőtlen spirituális hazardírozás mellett olyan módon küldte tanítványait különféle okkult felfedezőutakra, hogy éppen a legfontosabbakkal, jelesül útbaigazítással, térképpel és iránytűvel nem látta el őket. Elus Cohen rendek jelenleg is tetten érhetőek, nagyságrendileg körülbelül féltucatnyi, és természetesen valamennyire jellemző, hogy kizárólag saját magát tartja az egyedüli legitim és autentikus változatnak, megbízhatóságuknak kérdése azonban kifejezetten komoly problémákat vet fel. Az ilyesféle szervezetek rendszerint nélkülözik tagjaiknak komoly és felelősségteljes megválogatását, a metafizikai realizáció előkészítő fázisaihoz tartozó gyakorlatokra pedig jóformán semminemű hangsúlyt nem helyeznek.

Bár a köreiken belül jelenleg is tetten érhető fokozatosság elvben e célt szolgálná, Julius Evoláéhoz társulván magam is úgy vélem, hogy mindez nem tartható többre, mint egy sajátságos szinkretikus elegy, amely groteszk jelmezbálozáson és igencsak materialista színezettel rendelkező ranggyűjtögetésen túl nem sok dologra alkalmas. Mindennemű reguláris beavatási szervezetben komoly hangsúlyt kell kapjon a jelöltek „kipróbálása”, azaz különféle próbák által szükséges meggyőződni a szervezet vezetőinek oldaláról a jelölt alkalmasságát illetően, ellenkező esetben a szellemi útra való

rálépés mondhatni többet árt, mint használ, és nem ritkán kifejezetten veszélyes helyzeteket eredményezhet. A Martinez de Pasqually által foganatosított és javallott mágikus gyakorlatok és módszerek azonban nélkülözni látszanak ezeket a fentebb ismertetett szempontokat, és mintegy evidenciaként tekintik a jelölt részéről megmutatkozó kvalifikációkat. Korunkban azonban konkrét spirituális (pláne mágikus) gyakorlatokat ajánlani olyan személyeknek, akiknek alkalmasságát nem áll módunkban ellenőrizni, és őket az úton adekvát módon vezetni nemcsak hogy erősen ellenjavallott, hanem kiváltképpen bectelen megnyilvánulás, és ezen vádpontokban az Elus Cohen minden kétséget kizáróan vétkesnek mondható.

Ugyancsak nem állhat módunkban sokkalta pozitívabb véleményt alkotni Martinez de Pasqually legfontosabb tanítványának, jelesül Louis-Claude de Saint-Martin szellemi örökségének sorsával kapcsolatban sem. Saint-Martin alapvetően mazonikus háttérrel rendelkezett, illetőleg a Római Katolikus Egyházhoz fűződő kapcsolatait is egész életének során szilárdan tartotta. A ceremoniális mágia világával Pasqually Választott Papjainak körein belül került ismeretségbe, majd pedig jogos és megokolt ítéletet alkotván az Elus Cohen berkein belül dívó mágikus gyakorlatokról figyelme Jakob Boehme és a keresztény misztika felé fordult. Saint-Martin tanítása nyomán ugyancsak megszámlálhatatlan mennyiségben sarjadtak a különféle martinista rendek és társaságok (egynek ezek közül maga Guénon is tagjává szegődött), esetükben azonban a szinkretizmusnak egészen sajátságos vadhajtásai érhetőek tetten. Ahogyan – kifejezetten helyesen eljárván – a neves itáliai hermetikusból, Arturo Reghini kritikus hangszínt megütvén megjegyzi, a különféle martinista

irányzatok képviselői kimondottan erőltetett módon igyekeztek bebizonyítani, hogy esetükben egy autentikus és ősi, alapvetően keresztény szellemiségű beavatási láncolat megújítására vonatkozó törekvés érhető tetten, mindezen azonban semmiféle gyakorlati érvénnyel bíró és értékelhető bizonyítékkal sem képesek előállni. Nem állna szándékomban hosszasan ecsetelni, hogy miért is nem lehettek Louis-Claude de Saint-Martin eredeti szándékai szerint valóak a huszadik század elejének martinista törekvései, mindezt azonban egy korábbi tanulmányomnak keretein belül (Nemiel C Logismord: Saint-Martin és a martinizmus, 2020) már meglehetősen alaposan kifejtettem. Most mindösszesen annyit mondanék, hogy megítélésem szerint bár Saint-Martin alapvetően keresztény alapokon álló, Jakob Boehme misztikus örökségének nyomvonalán járó irányvonalát kétségkívül megillet mindennemű tisztelet, elismerés és nagyrabecsülés, a tanítására alapozott pszeudo-iniciatikus szervezetek ténykedését negatívan kell értékelnünk.

A rendelkezésünkre álló ismeretek birtokában nyomós okunk lehet feltételezni, hogy Saint-Martin sohasem kívánt és tervezett társaságot, irányzatot, szervezetet alapítani, ez ugyanis mind az általa gyakorolt módszer természetéből fakadóan, mind pedig a maga saját szemléletmódjának köszönhetően eleve távol állt tőle. Ugyanakkor érdemes lehet még néhány gondolat erejéig értekeznünk azon kérdésnek kapcsán, hogy amennyiben a martinista irányzatok nyomvonalát nem ismerhetjük el gnosztikus természettel rendelkezőnek, vajon miként vélekednénk magának a Mesternek tanítását illetően. Nos, bár mint írtam, Saint-Martin személyét és munkálkodását részemről igazán mély és komoly tisztelet illetheti meg méltán, az általa gyakorolt megvalósítási

praxist mégsem tekinthetem gnosztikusnak. Egyszerűen kifejtván úgy mondanám, hogy Saint-Martin ösvénye nagy vonalakban felfűzhető a katolicizmus-misztika-kontempláció-theurgia tengelyre, és bár kétségkívül tartalmaz a gnosztikus szellemiségre jellemző elemeket, összességében nem gnosztikus. Saint-Martin esetében a tudásra fókuszáló szemléletmód helyett elsősorban a hitre alapozott útirány érhető tetten, a rítus és ceremónia középponti szerepét pedig az imádság, csönd és szemlélődés veszi át. Remélhetőleg mondanom sem kell, hogy ezen utóbbiaknak egyike sem számít idegennek a gnózis szellemiségétől, maguknak a sarkalatos fókuszpontoknak vonatkozásában azonban feltétlenül meg kell tennünk ezen distinkciókat.

Összefoglalásként tehát azt mondhatjuk, hogy bár a Saint-Martin – és nem a martinizmus – által képviselt szemléletmód tartalmaz bőségesen gnosztikusok számára is értéket képviselő aspektusokat, összességében azonban mégsem javasolható, mint Gnózisra centrált irányvonal. Martinez de Pasqually és Louis-Claude de Saint-Martin tehát két kifejezetten markáns befolyással rendelkező személy, akiknek munkálkodása minden kétséget kizáróan a huszadik század elejének francia gnosztikus mozgalmait alapjaiban határozta meg. Szót ejthetnénk még a teljesség igénye nélkül olyan kezdeményezésekről, mint a szintén mazonikus háttérrel bíró Bernard-Raymond Fabré-Palaprat nevével fémjelzett *Templárius Rend* és később maga az érvényes apostoli jogfolytonossággal rendelkező *Johannita Egyház*, a von Hund báró által életre hívott *Szigorú Obszervancia*, a Jean-Baptiste Willermoz kezdeményezésére létrejött *Chevaliers Bienfaisant de La Cite Sainte*, illetőleg a különféle neo-rózsakeresztes szervezetek, mindennek vizsgálata azonban minden

valószínűség szerint bőven meghaladná ezen tanulmányok kereteit. A további bekezdéseket arra kívánom szánni, hogy mintegy konklúzió gyanánt ismertetem azon gondolataimat, amelyek a gnosztikus szellemiség jelenkori alternatíváinak helyzetére vonatkoznak, és a magam eszközeit latba vetvén néhány szempontot kívánok nyújtani ama olvasóimnak számára, akikben a tárgykör irányában reményeim szerint néminemű kíváncsiság ébredt, hogy további kutakodásaik közelebb segítsék őket a megoldáshoz.

Ahogy korábban már nem egyszer utaltam rá, az én megítélésem szerint a Gnózis, illetőleg a gnosztikus szellemiség nem más, mint „a lehetségessé váló eleven valóság”, azaz egy direkt, személyes, tapasztalatokon alapuló, a metafizikai megvalósításra centrált aktív, tudásra és megismerésre orientált ösvény, amely az Isteni Titkokba történő fokozatos betekintés által vezet végig az aspiránst az úton, egészen a Metafizikai Abszolútumhoz, valódi Önmagához. Egy ilyesféle létélmény kapcsán talán a leginkább markáns mértékben tetten érhető nehézségnek az számít, hogy átélője igazán keveset lehet belőle képes kommunikálni, tehát a gnosztikus szellemiség esetében csak meglehetősen korlátozott mértékben állnak rendelkezésre megbízható és minden részletre kiterjedő térképek. Úgy is mondhatnánk, hogy ezen a területen a „csináld ezt, és ez fog történni” típusú tanácsoknak vajmi kevés hasznát vehetjük, elvégre egyfelől valóban igencsak kevés azoknak száma, akik az életösvény követőjeként megbízható útbaigazításokat nyújthatnak, másfelől pedig gnosztikusnak lenni – hiszen tapasztalati útról van szó – voltaképpen magában foglal egy sor olyasféle próbatételt és feladványt, amelyet az aspiránstak egyedül, mintegy kizárólag saját magára támaszkodva szükséges

megoldani. Bár a praxis kapcsán megragadható lehetőségek kifejtése a szakrális szövegekben többé-kevésbé világosan tetten érhető, a „Mit kell csinálni?” kérdést illetően már korántsem lehetséges pontos instrukciókat megosztani. Úgy is mondhatnánk, hogy a különféle Szent Írások keletkezésének idejében a hozzájuk fordulóknak még módjukban állott egyrészt ezen szövegeknek adekvát, értő módon történő megértése, másrészt pedig korlátozott számban bár, de kétségkívül jelenvalónak számítottak még olyan beavatott adeptusok és mesterek, akik a szükséges és kérdéses területen útbaigazítást tudtak nyújtani, eltérítvén a törekvőt bizonyos hibás irányok és útvesztők bűvöletétől.

A „mostanság” tekintetében a magam részéről biztatót nem mondhatok, ugyanis az emberek, feltéve amennyiben egyáltalán olvassák még ezeket az írásokat, lényegét tekintve vajmi keveset értenek meg belőlük, ráadásul a döntő többség esetében éppen a leglényeg sikkad el. Ezen gondolathoz kapcsolván elmondható, hogy beavatottaknak, adeptusoknak és mestereknek korunkban igazság szerint hírét sem igazán lehetséges hallani, valóságos módon találkozni közülük akár eggyel is pedig erősen határos a lehetetlennel. Korunk emberének helyzete mondhatni hasonló azon gyermekéhez, aki az általa ismeretlen nyelven íródott könyveknek kézhez vételét követően még azon személyeket sem lehet képes előtalálni, akiktől legalább az olvasásnak képességét eltanulhatná, komolyabb mértékű útmutatások megtételére alkalmas tanítókra pedig még inkább bajosan számíthat. Gnosztikusként voltaképpen tapogatózunk, mely tapogatózás lényegét tekintve nem jelent mást, mint hogy fokról fokra vájjuk ki a magunk számára azon lépcsőket, amelyek aztán felvezethetnek bennünket az általunk vágyott spirituális magaslatokra.

Mindeközben kifejezetten megnehezítheti dolgunkat azon tény, hogy nemcsak a számunkra oly ellenszenves modernkori neospiritualitás, hanem egyúttal a szinte teljes mértékben erejét veszített mainstream ösvények követőinek oldaláról is kénytelen-kelletlen begyűjteni mutatkozunk lesajnáló és rosszálló megnyilatkozásoknak garmadáit avégett, mert nem az általuk hitelesített, szentesített és bejáratott utakat kívánjuk a magunk számára igénybe venni. Valójában – mindennemű másmilyen véleménynek ellenére – a gnosztikus szellemiséget mindenkor jellemezni látszott bizonyos jó értelemben vett kísérletező attitűd, új lehetőségeknek feltérképezésére vonatkozó nyitottság.

Talán mondanom sem kellene azonban, hogy eme kalandvággy – bár minden kétséget kizáróan számottevő merészséget igényel – korántsem keverendő össze holmi felelőtlen hazardírozással, azaz a gnosztikus szellemiség képviselője amellet, hogy nem csekély mértékű találékonyság és kezdeményezőkézség kell, hogy jellemezze, természetesen a megfontoltság, körültekintés, mértékletesség és türelem erényeinek dolgában is kifejezetten előrehaladott kell legyen. Bizonyos szempontból tekintvén a kérdést ugyanis némiképp megokoltként lehet minősíthető azon rosszálló vélekedés, amely a gnosztikusokat közönséges spirituális szédelőkként azonosítja, elvégre valóban, nem kevesen beleesnek közülünk ebbe a fajta kelepcébe. Nemcsak, hogy jelentős azoknak a száma, akik gnosztikus jelleggel rendelkezőként könyvelnek el olyan személyeket, vagy szervezeteket, amelyek különféle okoknál fogva nem is tekinthetőek gnosztikusnak, hanem ezzel egyúttal ugyancsak nem kevesek azonosítják magukat gnosztikusként annak ellenére, hogy valójában nem ezt az ösvényt járják. Kutakodván főként külhoni szerveződések

tagjainak sorában érdekes élményként tapasztalhatjuk, hogy ezen személyeknek egy része (bár kétségkívül gnosztikusként tekint önmagára) valójában minden tekintetben nélkülözni látszik azon jellemzőket, amelyek egy gnosztikust gnosztikussá tesznek. A legtöbbeket közülük kifejezett dogmatizmus jellemzi, és olykor módfelett véres veszekedéseket produkálnak azon esetekben, amikor beszélgetőpartnerüknek „gnosztikus” teóriái valamely ponton nem esnek egybe a sajátjukéval, és itt valójában nem is szükséges túlon túl markáns különbözőségekre gondolnunk. Tapasztalataim szerint a kortárs gnosztikusok jelentékeny hányada vaskalaposság, és – bármennyire is hihetetlennek hangzik – bigottság dolgában komoly esélyekkel indulván veheti fel a versenyt szinte bármely neoprotesztáns szektának tagjaival, és ezek a személyek mintha valamilyen rejtélyes oknál fogva nem is hallottak volna arról, hogy az „iskolás” jelleg mindenkor sajátját képezte a gnosztikus szellemiségnek. Hasonlóan ugyanis az ind-hindu tradícióra jellemző sajátosságokhoz, a gnosztikusok egyes irányvonalai és iskolái viszonylag kényelmesen és békésen megférni látszottak egymás mellett, és nem különösebben foglalkoztatták őket dogmatikai különbözőségek, természetesen egészen addig, amíg azok nem képeznek devianciát és deviációt a tradíció egészéhez és egészségességéhez képest. Végeredményben azt lehet mondani, hogy a gnosztikus tradíció mellett, hogy elképesztően rugalmas, egyúttal megnyugtatóan következetes és önazonos is egyben.

Ezen oknál fogva a gnosztikus létélmény követőjének voltaképpen tökéletességre törekedve szükséges ismernie a tradicionális doktrínákat, tudnia kell ugyanis, hogy milyen keretek között, mihez képest és mely módon kíván új utakat

nyitni. Ahogyan a példáinkban oly sokszor hivatkozott hegynek csúcsára lehetséges viszonylag számos úton – ideértve akár a teljességgel újdonságúnak minősülő irányokat is – feljutni, bizonyos szabályszerűségeknek betartása a cél elérésének érdekében nem kerülhető el. Egyszerűbben szólván lehetséges szokatlan és rendhagyó eszközöknek latba vetése mellett, akár mások által soha nem taposott ösvényeket bejárni, vannak azonban olyasfajta lépések és hibák, amelyeket sohasem szabadna megejtenie egyetlen felelősségteljes alpinistának sem. Mindazok tehát, akik a gnosztikusok útjára kívánnak lépni (tetszik-é, avagy sem), kétségkívül nem hanyagolhatják el a doktrínáknak mélyre ható megismerését, illetőleg az olyasféle tudományterületeken való elmélyedést, mint az asztrológia, alkímia, theurgia és a kabbalah. Létezik tehát egyfajta theoria, azaz a „mit?“, illetőleg a theurgia, vagyis a „hogyan?“ kérdések feltételének és megválaszolásának művészete, azaz a Gnózis feltárulásának és elmélyülésének minden ösvényben közös magja. E szempontoknak figyelembe nem vétele, de akár bizonyos mértéken túlterjedő elhanyagolása kívánatosnak korántsem tekinthető járulékos hatásoknak megjelenésével járhat, amelyeknek elmélyülése a szellemi úton történő előrehaladást nemcsak, hogy súlyosan veszélyeztetheti, de esetenként nagymértékben gátolhatja, sőt mi több, nem ritkán teljes mértékben ellehetetleníti, akár a személy egész további életére szóló károkat okozván. Bármennyire is szabadnak és úttörő természettel bírónak hathat a gnosztikusok útja, abban feltételezhetően valamennyi társam egyetértene velem, hogy egyikünk sem törekszik a saját nyakának kitörésére az utazásnak során.

Nem szükséges túlságosan messzire merészkednünk ahhoz, hogy kifejezetten szomorú, sőt mi több, igazándiból

fájdalmasan tragikus példákra bukkanjunk fentebb kifejtett álláspontunknak igazolása céljából, elegendő csak kissé figyelmesebb és élesebb tekintetet fordítanunk a jelenkor spirituális világának különféle anomáliáira, amennyiben pedig még ennél is konkrétabb eseteket kívánnánk hallani, nos, engedtessek meg, hogy meséljek egy keveset az általunk már hivatkozott Jules Doinel, azaz II. Tau Valentinus kathar pátriárka utóéletéről. Mindazok ugyanis, akik azon elképzelésben engedték el velem együtt a franciaországi gnosztikus megújulás emblematisz figurájának kezét néhány bekezdéssel korábban, hogy az általa alapított egyház körein belül való töretlen kitartás jellemezte további életét, a valóságban bizony túlságosan is nagylelkűnek bizonyultak az események által megmozgatott tendenciáknak irányában. Doinel ugyanis, aki vizionárius élményeit spiritiszta szeánszoknak hosszú során át mélyítette el, csakhamar elszenvadni látszott a hasonló tevékenységekben involválódók által sűrűn elkövetett szarvashibának következményeit, jelesül önmagát az így felgerjesztett okkult erők előtt elővigyázatlanul megnyitván rövid úton az örületnek határára sodródott, azaz voltaképpen arra a pontra, amely oly ismeretes a szellemi ösvények vándorai számára. Arról az állomásról van szó, amely kétségkívül azokra vár, akik a fentebb említett előkészítő fázisoknak nem hajlandóak alávetni önmagukat, azaz nem tettek szert a feltétlenül szükséges doktrinális és gyakorlati ismeretekre, még pontosabban szólván nem sajátították el sem a theoria, sem pediglen a theurgia területén feltétlenül elsajátítandó ismereteknek és készségeknek jelentős részét. Az ilyen elővigyázatlan személyek felelőtlen okkult kísérletezéseiknek következtében nem ritkán olyasféle erőket ébresztenek fel, amelyekkel szemben azonban nem mutatkoznak alkalmasnak és képesnek úgymond erőt mutatni,

azaz ahelyett, hogy az erők magabiztosságával néznének szembe velük, valójában menthetetlenül megnyitják önmagukat ezen erőknek játéka előtt.

Doinel esetében tehát az általa gyakorolt inadekvát spirituális gyakorlatok olyasfokú szellemi zavar kialakulásához és elmélyüléséhez vezettek, hogy az Albigensek Pátriárkája gyakorlatilag ugyanazzal a viharos hirtelenséggel, ahogyan kathar egyházát alapította, egy amolyan száznyolcvan fokban megvalósuló fordulat által a római katolicizmus mellett tett hitet, ettől kezdődően pedig természetesen a gnoszticizmus legnagyobb hangú kritikusaként kezdett megnyilvánulni. A jelenség persze ettől még nem feltétlenül kellene, hogy különösebb figyelmet érdemeljen részünkről, ugyanis az egyes pszeudo-spirituális és álbeavatási irányzatoknak gyakorlói olykor képesnek bizonyulnak a megfordulásra, és végül esetleg meg is találhatják a számukra biztonságot nyújtó szellemi közeget egy valódi tradíciónak keretein belül. Jusson eszünkbe, hogy a Doinel által életre hívott francia gnosztikus egyháziassághoz képest a katolicizmus számottevően magasabb szinteken megnyilvánuló szellemiséget képvisel, azaz a pátriárka lépését akár helyesnek is felfoghatnánk. Ennek ellenére azonban a történetnek további fejezetei megértetni látszanak velünk, hogy a Doinel esetében kifejeződő spirituális deformációk sokkalta súlyosabbnak bizonyultak ahhoz, hogy a katolicizmusra való áttérés által orvosolhatóak lehettek volna. Doinel ugyanis néhány esztendei bigott, fundamentális és harcias katolicizmust követően újabb fordulatra szánta el magát, és ismételten keresni kezdte a kapcsolatokat az általa korábban alapított gnosztikus egyházzal, végül pedig kérelmezte visszavételét, illetőleg püspökké (ellentétben ugyanis a mainstream, apostoli alapokon álló katolikus és

orthodox egyházakkal, amelyeknek tanítása szerint a püspökszentelés nem vonható vissza, Doinel egyházában eme fokozatra másféle szabályozások vonatkoztak) való újrászentelését.

A fentieknek kapcsán egy (az én számomra legalábbis) kifejezetten érdekesítő szempontra hívnám fel Olvasómnak tiszteletteljes figyelmét. Lássuk meg, hogy az ilyesféle szellemi felborulások (amelyek valódi betegségként, egyfajta pneumatózisként is felfoghatóak) gyakorta fordulnak át pszichózisba, azaz a lélek különféle szintjein okoznak elváltozásokat. Amennyiben Doinel karakterét alaposabban is vizsgálat tárgyává tesszük, könnyedén kiviláglik számunkra az a fajta fókuszált és koncentrált lelkesedés és befektetés, ahogyan életének bizonyos területein belevetette önmagát az érdeklődési körébe eső változatos jelenségeknek vizsgálatába. Levéltárosként elszánt vehemenciával kutatta a középkori kathar mozgalomnak történetét, mint szabadkőműves, az egyes mazonikus rítusok által hordozott beavatási potenciáloknak nyomában járt, egyházalapítóként minden erejét a kathar lelkiség megújításának szentelte, a római katolicizmus követőjeként pedig lázasan védelmezte hitét, akár korábbi közösségének ellenében is. Bizonyos dolgok tehát úgy fest, eleve adottnak és állandó jelleggel jelenvalónak számítottak, jelesül az állhatatosság, munkabírási, nagymértékű ügybuzgalom, a saját küldetésében való hit, illetőleg az ellentmondást nem tűrő, igencsak vaskalapos makacsság. Mindez azonban olykor tárgyat változtatott, azaz bár a kérdéses tulajdonságoknak nagy fokban való intenzív lángolása tapasztalható Doinel esetében, ezzel egyúttal törekvéseinek fókusza az ellentétébe is fordulhat. Úgy is láttathatnánk mindezt, mint mikor valaki hatalmas vehemenciával kísérel

meg elfűrészelni egy vaskos fatörzset, a folyamat során azonban nem marad meg a korábban megkezdett vágatban, hanem újra és újra megpróbálkozik újdonszerű vágatoknak megnyitásával, végül pedig éppen emiatt képtelennek bizonyul célt érni, esetenként pedig fel is hagy korábbi célkitűzésével. Az erő nagysága lehet bár gigantikus mértéket megütő, az erőbefektetés iránya túlságosan könnyedén mutatkozik képesnek változni, mindez azonban nem eredményez rövid távon számottevő változást a tevékenység intenzitásában. Az ilyesféle személyiség esetében a vakbuzgóság ugyanúgy vakbuzgóság marad függetlenül attól, hogy tárgya akár radikális mértékben változhat az életnek során, így egyáltalán nem meglepő, hogy elkötelezett gnosztikusból Doinel egyik pillanatról a másikra bigott és harcias katolikussá válik, mint ahogyan az sem, hogy ugyanilyen huzárvágásnak megejtése által a lehető legnagyobb természetességgel tér vissza korábbi egyházához.

Az ilyesféle személyiségek alkalmasak ugyan meglehetősen erőteljes elköteleződésre és bevonódásra a figyelmüket megragadó ügyeknek kapcsán, sok esetben viszont kifejezetten nehezen értelmezhető motivációktól vezérelten fordulnak át egy másik ügynek védelmére, amelynek keretein belül ugyanazt a fajta bigott fanatizmust fejthetik ki, mint amit korábban tőlük megszokhattunk (a jelenkor politikai életének egyes szereplőire vonatkozó kiszólásainkat ezúttal mellőzzük). Itt tulajdonképpen teljességgel mindegy, hogy pontosan milyen ügyet vesz ily vehemens módon szárnyai alá, csak vegyen a szárnyai alá valamit. Doinel személyének kapcsán mindehhez még valószínűleg számottevő izgulékonyosság és érzelmi labilitás is társult, valamint a szellemi utat előkészítő fázisoknak kihagyása kifejezett felborulást és összeomlást

eredményezett akkor, amint az első igazán komolynak tekinthető élmények megjelentek. Tény és való, hogy mindenfajta valódi szellemi úthoz hasonlóan a gnosztikusok ösvényei is számtalan veszedelmet rejtenek, ezeknek túlnyomó többsége a megfelelő előgyakorlatok gondos elvégzése által kiküszöbölhető, ahogyan mindegyik példának okáért Julius Evola és Arturo Reghini is felhívják a figyelmet. Amennyiben azonban a személy nem tette meg a szükséges előkészületeket, az útja során eléje kerülő próbákon könnyedén rajtaveszthet, ilyenkor pedig jó esetben még módjában állhat megtorpanni, visszafordulni és lépteit biztonságos ösvények felé irányítani, negatívabb kimenetelű „balesetek” esetén azonban olykor maradandó sérüléseket is szenvedhet. Egy személyes hangvételű megjegyzést beszúrván mesélem el, hogy én magam mindösszesen kétféle valódi gnosztikus püspökkel találkoztam, akik az általuk választott ösvénynek adekvát bejárására megítélésem szerint képesek lehetnek volna, a Gnózis útján előálló különféle tapasztalatoknak és próbáknak mennyisége és mértéke azonban végül mindkettejüknek esetében azon konklúzióra vezettek, hogy útjukat biztosabb és jobban bejárt ösvényeken folytatják tovább. Egyikük az orthodox kereszténység elkötelezett hívévé vált, míg a másik a független katolicizmus berkein belül valósított meg magas szellemi fokozatokat, a gnosztikus útnak veszedelmei azonban még számukra is túlságosan ijesztőnek bizonyultak. Doinel kvalifikációi – legalábbis elképzeléseim szerint – közel sem érték el az előbb említett két személynek képességeit, így nem is érdemes csodálkoznunk amiatt, hogy az őt ért spirituális élményeknek hatására csakhamar meglehetősen súlyos zavarok léptek fel. Ahogyan egyik püspöktársa megfogalmazta: „Doinel gyakorlottsága és tudása nem mutatkoztak elegendőnek ahhoz, hogy megóvják őt az okkult világból érkező élményekkel

szemben. Ilyen eseteket illetően a személy általában kétféle kimenetel közül választhat, jelesül vagy visszafordul, vagy beleőrül, és szerencsésnek érezhetjük magunkat, hogy az Albigensek Pátriárkája az előbbit választotta”.

A magam részéről szívesen fűzném még tovább a szót, elvégre akár napestig traktálhatnám Olvasómat ezen élményeimnek megosztásával, a jó ízlés és tapintat azonban minduntalan figyelmeztetni látszanak arra, hogy bizony ideje lenne immáron lezárnom gondolatmenetemet, érzésem szerint ugyanis bőségesen elmondtam mindazt, ami a kérdésnek kapcsán szükségesnek és hasznosnak bizonyulhat. Jegyezzünk meg talán mindösszesen annyit, hogy a megfelelő előkészületek megtételének hiányában a szellemi utazás könnyedén válhat át kalandos hódításból lidércnyomásos rémálommá. Mindez azonban elkerülhető – mint mondtam – a megfelelő ismeretek megszerzésével az elmélet terén, illetőleg a különféle gyakorlati kérdéseknek kapcsán is érdemes mélyreható kutatásokat eszközölnünk. Ennek hiányában ne induljunk a Gnózis útjára... még véletlenül sem. Jusson eszünkbe, hogy gnosztikusnak lenni nem egyenlő azzal, ahogyan az ember általánosságban követőjévé válik valamely dogmatikus vallásnak, vagy egyéb irányzatnak. Ez utóbbiaknak berkeiben ugyanis a személy bizonyos dolgokat – sőt mi több, egyenesen a legtöbb dolgot – úgymond készen kap, azaz a vallásos élet irányításáért felelős személyek segítségére lesznek eligazodni a különféle hitelveknek és dogmáknak körén belül, ugyanakkor a rítus és lelki élet területén is gondos vezetésre lelhet, ilyen esetekben pedig az elbukás lehetősége csekélyre – noha korántsem a nullára – csökken.

Ez volna a vallás útja, a Gnózisé azonban sok

szempontból (bár a hasonló aspektusokról sem feledkezhetünk el) kétségkívül más. Egy ilyen utat ugyanis elő kell készíteni, azt mondhatnám, minél inkább számít gnosztikus szemlélettel rendelkezőnek, annál inkább. Amennyiben ugyanis alaposabb körütekintésre adjuk fejünket korunk gnosztikus irányba igyekvőinek sorában, szinte azonnali felfedezhetjük a különféle hibáknak jelenvalóságát ama személyeknek esetében, akik ezen útnak egy pontján elbukni látszottak. Minél több időt tölt el valaki a különböző deviációknak kutatásával, mondhatni annál nagyobb magabiztossággal képes megállapítani a vizsgált személy által elkövetett hibákat. Egyes esetekben „pusztán” (és ez a szerencsésebb) arról van szó, hogy az illető, bár megítélése szerint a Gnózis útján jár, a valóságban, valójában nem jár semmiféle úton, azaz bár abban a hitben él, hogy mozgásban van, igazándiból pusztán gubbaszt és fantáziál az út mellett. Mások valóban haladnak, de haladásuk inkább csetlés és botlás, lendületük és lelkesedésük aztán egy ponton menthetetlenül kimerül, végül pedig visszasüllyedni látszanak a hétköznapi emberlétnek bár nyomasztó, ámde kétségkívül kényelmes és kellemes biztonságot nyújtó világába. Egyesek jól állítják be az irányt, ámde a szükséges előkészületek és korrekciók elvégzésének hiányában az út során előálló próbákon végül megtörik lendületük, a veszélyesen vakmerőek pedig olykor gerincüket törik, alázuhanván egy-egy meredek sziklafalról.

Elérkeztünk tehát gondolatmenetünk utolsó tekinthető szakaszához, ám bátor reményeim szerint Olvasóm számára valamelyest világossá válhatott, hogy ezen rövidre szabott tanulmány nem vállalkozhat teljeskörű tájékoztatást nyújtani a gnosztikus szellemiség fogalmi meghatározásait illetően. Annyit talán viszonylag nagyfokú magabiztosság

birtokában mondhatok, hogy a Gnózis útja olyasfajta vidékeken által vezet, amelyeket igencsak kevesen írtak még le teljes mértékben megbízható és hitelt érdemlő módon. Tanulmányom különböző bekezdéseinek keretein belül felhívtam a figyelmet arra, hogy valójában mennyire nehézkes vállalkozásnak tetszik, már magának a Gnózis fogalmának meghatározása, és bár megítélésem szerint a kérdéses tárgykört viszonylag alapos és mélyreható módon jártam körül, e soroknak papírra vetése pillanatában bizony igencsak megérinteni látszik annak bizonyossága, hogy valójában mennyire kevésnek tekinthető mindaz, mit ezen oldalaknak során át elmondtam. Meglehetősen nagyfokú bizalmat táplálok azonban a tekintetben, hogy gondolataim képesnek mutatkozhatnak kérdőjeleket támasztani, és ezeknek nyomán további gondolkodásra, kutakodásra, elmélődésre és fejtegetésre ébred szándék és kedv az olvasói oldalon.

Nem kívánám mélyen és részletekbe menően összefoglalni mindazt, amit a tanulmány lapjain elszórtan megosztottam, elvégre úgy érzem, hogy ahol csak lehetőségeim és képességeim megengedték, nyíltan szóltam. A gnosztikus szellemiség korántsem tartható a szó vulgáris értelmében tekintve népszerű, széles körben elterjedt világlátásnak és gondolkozásmódnak, és e tekintetben nem szabad, hogy megtévesszen bennünket a tradíciót övező, napjainkban tapasztalható fellángolás. A nagyvilágon szétnézvén egyfelől szilárdan tetten érhető egyfajta groteszk „gnózis-divat”, alapvetően a New Age mozgalomnak és a mazonériának köszönhetően, ugyanakkor talán soha nem voltak még ennyire csekély számban azok, akik tisztán és joggal tekinthetik önmagukat gnosztikusnak. Mint ahogyan az általában lenni szokott, minél inkább közkézen forgóvá válik

egy adott irányvonal és tanítási rendszer, annál valószínűbbnek tetszik a különféle degeneratív megnyilvánulásoknak felszínre törése, ez pedig – bár mint tendencia, kétségkívül általánosnak tekinthető – kifejezetten nehézkessé és kihívásokkal teltté teszi a mi utunkat is, akik, mint ahogyan mondani szokás a gnosztikusok palástjára áhítózunk. Nem szabad azonban, hogy a gnosztikus szellemiség autentikus képviselőit több oldalról is szorító akadályok elcsüggedéssel töltsenek el bennünket, hanem – akár a jelenlegi tanulmány keretein belül foglalt ismereteknek megszívlelése által – keressük a tartalmas és szerteágazó kutakodásnak lehetőségét, és amennyiben a szellemi útnak bejárása céljából tervezünk zászlót bontani, ne hanyagoljuk el a megfelelő mértékben és minőségben megnyilvánuló tájékozódást, előkészítést és felkészülést.

Kelt Budakeszin, a 2022. esztendő október havának tizenötödik napján, Nemiél C Logismord tollából.